

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 54.

Koosolek 10. oktoobril 1917 kubermangu lossi Valges saalis, Tallinnas, Toompeal.

Koosolek kell 4 p. l. .

Koosolekust võtavad osa 35 maanõunikku: N. Köstner, H. Pöögelman, T. Laur, T. Kuusik, K. Parts, J. Ümarik, J. Temant, Ar. Vallner, Joh. Kukk, P. Pöld, K. Saral, Jul. Seljamaa, H. Pöhl, K. Virma, J. Reintam, Hans Roos, A. Birk, J. Leeman, A. Leetsmann, H. Kask, J. Raamot, A. Kohver, H. Reiman, O. Strandmann, J. Koort, Masik, Max Bock, J. Sihver, J. Jaakson, A. Veiler, J. Kalm, J. Kärner, K. Ast, M. Martna, K. Päts.

Juhatab A. Vallner.

Protokolli kirjutab H. Kask.

Päevakord:

1. Vallamaksu võtmise eelnõu I lugemisel.
2. Toitluse komitee ülevõtmise küsimus.
3. Maavalitsuse liikmete aruanded.
4. Presiidiumi ja maavalitsuse liikmete valimine.
5. Algkoolide hoolekogude korralduse eelnõu II lugemisel.
6. Maksuvõtmise eelnõu liikumata varanduse pealt II lugemisel.
7. Tööstuse asutuste hindamise eelnõu II lugemisel.
8. Valdade piiriküsimus.
9. Setude palve Petsrimaa Eestimaa külge liitmise asjus.
10. Valimised Vabariigi nõukogusse. Tarvilise osa liikmete puudumise põhjal avab juhataja koosoleku alles k. 5½ p. l.

1. Eestimaa ajutise vallamaksu korra eelnõu.

Vallamaksu võtmise eelnõu kannab ette K. Parts. (Vaata lisa nr. 1).

Üleüldiseks seletuseks projekti kohta võtab sõna O. Strandmann ja tähendab, et ajakohane oleks, kui jagu II — isiklik vallamaks — hoopis välja jäetud saaks.

Sedasama mõtet toetab ka J. Sihver ja teeb ettepaneku seda projekti komisjoni tagasi anda.

Isiklist vallamaksu kaitsevad K. Parts, P. Pöld, J. Kukk, J. Seljamaa ja teised. Otsustatakse 4 hääle vastuhääletamisel isikline maks sisse jätta.

§ 1 võeti vastu muudetult järgmisel kujul: „Vallanõukogudel Eestimaal on õigus oma kulude katmiseks iga aasta valla piirkonnas olevate liikmete varan-

duste peale maksu panna adrasajandikkude ehk puhtakasurublade järele. Liikumata varanduste vallamaksu ülemmääraks on Põhja-Eesti maakondades, Harju, Viru, Järva ja Läänemaal maa pealt 90 kop. adrasajandikkude pealt, 15 kopikat hoonete maksualuse sissetuleku pealt ja 1½% vabriku väärtusest, Lõuna-Liivimaal aga 37½ kopikat maa ja vabrikute maksu aluse sissetulekurubla pealt ja 15 kopikat hoonete sissetulekurubla pealt, midavõrd ülemmäärast madalam see ühe liigi liikumata varanduste pealt seatakse, sedasama võrd peab tema teiste liikide liikumata varanduste pealt madalam olema. 1917. a. vallamaksude võtmiseks on valdadel õigus liikumata varanduste pealt üks kolmandik nende maksude ülemmäärast Põhja-Eestimaal — 30 kop. adrasajandikkude pealt 5 kopikat hoonete maksu aluse sissetulekurubla pealt ja ½% vabriku väärtusest, Lõuna-Liivimaal aga 12½ kopikat maa ja vabrikute maksu aluse sissetulekurubla pealt ja 5 kopikat hoonete sissetulekurubla pealt.“

O. Strandmanni poolt tehtud ettepanek võtta § 2-s „18 aasta“ asemele „20 aasta“ — lükatakse tagasi.

§ 8 kohta teeb J. Seljamaa ettepaneku, et „mitte üle 1000 rubla ei ulata“ asemele panna: „600 kuni 1000 rubla on“, võtab aga oma ettepaneku tagasi, kui aruandja § 8 järgmiselt on vormuleerinud: „Esimesse liiki kuuluvad kõik need maksuvõimulised isikud (§ 3), kelle sissetulek elu ülespidamise alammäärsummast üle kuni 1000 rublani ulatab. Elu ülespidamise alammäärsumma määrab kindlaks vallanõukogu.“ Seesugusel näol võetakse ühel häälel § 8 vastu.

Lõpulikult võeti projekt I lugemisel vastu, kolme enamuse vastuhääletamisel, kes isiklist vallamaksu vastuvõetavaks ei loe.

10 häälega 9 vastu otsustatakse seda eelnõu I lugemise järele maksuma panna, sel juhutamisel, kui mitte võimalik ei peaks olema eelnõu II ja III lugemisel mingil põhjusel arutamisele võtta.

2. Toitluskomisjoni ettepanekud Maanõukogule toitluskomiteede ülevõtmise asjus Eestimaal.

Toitluskomitee ülevõtmise asjus annab aru J. Kukki ja kannab ette sellekohase eelnõu. (Vaata lisa nr. 2).

Punkt 3 võetakse vastu järgmised täiendused: Maa toitusvalitsus; 1 tööstuse asutuste esitaja; 1 kaupmeeste organisatsioonide esitaja.

Otsustatakse 9 punkti järele juurde võtta uus punkt 10: Vallatoitusvalitsusel on õigus väljaspoolt asjatundjaid juurde kutsuda.

Seega jääb punkt 10—11-ks.

Kogu projekt võetakse vastu I lugemisel ühel häälel.

3. Maavalitsuse tegevuse aruanne.

Maavalitsuse tegevusest ülevõtte ja isepäinis Põllumajanduse osakonna üle annab aru J. Raamot.

Sellest seisukohast välja minnes, et lähemal päevil Maavalitsusesse uued liikmed valida tulevad, tutvustab aruandja Maavalitsuse senist tegevust, et järeltulijad teaks kust edasi minna. Kõige raske- mas seisukorras, tähendab J. Raamot, on meil rahaline küsimus. Valitsuse juures on selleks sammusid astutud, et Maavalitsusele krediiti ehk abiraha muretseda. Selleks on lootusi, sest ka Läti Maavalitsus on juba 50.000 rbl. saanud. 1.600.000 rubla summa kohta, mida Maavalitsuse Tervishoiu Osakonna ettepanekul Valitsuselt paluti külgehakkavate haigustega võitlemiseks, olla Tervishoiu Peavalitsuses üteldud, et nõnda suure summa peale küll lootust panna ei maksa; võiks ehk lootust olla mitte rohkem, kui 300.000 rubla peale.

Emakeele maksmapanemise kohta koolides ei ole Valitsus esialgul mitte rahuldavat vastust annud. Tungival pealekäimisel olla Hariduseminister Salas- kin ja tema abi Vassilenko ühiselt kahe departemangu direktori ja J. Raamoti osavõtmisel viimaks otsuseks teinud emakeele kohalikes algkoolides maksmapanemist lubada.

Toitluskomitee asjus on J. Raamot ka nõnda palju sammusid astunud, et nime- tatud komiteed nüüd Maavalitsuse kätte üle võtta võib.

Administratiiv - osakonna tegevusest annab aru N. Kõst- ner ja tähendab, et hindamise toime- kond seni niikaugele organiseeritud on, et ta nüüd juba töötada suudab.

Arvustiku toimekonnas on rohkem tööd, kui see ehk väljaspoole paistab.

Raamatukogu on nüüd juba korda seatud. Valimiste arvustik näitab, et valda- des paljudes kohtades väga laialt valimis- test osa on võetud.

Administratiiv-osakonnas on väga pal- ju kirjavahetust, mis iga päevaga kas- vab. Kirjavahetus võtab suurema osa töö- jõust ära.

Posti toimekonnas on tegevus seda- võrd keeruline ja laialine olnud, et seni mitte veel jõutud ei ole Maapäeval selle- kohase ettepanekuga esineda.

Valla piiride lähendamise küsimusega on ka väga palju tegemist olnud, iseäranis viimastel nädalatel, sest et sellekohast kaebtuste materjali ennemini mitte käe- pärast ei olnud.

Miilitsa asjad on Kubermangu valit- susest üle võetud niisuguses korrasuses iseäranis krediitide asjus, et kõige lähe- mal ajal mitte lootust ei ole krediitidid maakondade peale laiendada.

Miilitsa jaoks on komandandilt saa- dud 2.100 püssi ja 75.000 padrunit ja maakondadesse laiali saadetud.

Rahaasjandus sai sedavõrd ruttu kor- raldatud, et 1-ks septembriks võis korra- likult laekarahasid vastu võtma hakata.

180.000 rublast laekarahast, mis oleks pidanud sisse tulema, on sisse tulnud 140.000 rbl., mis aga juba kõik ära tar- vitatud on. Eelmistel aastatel on umbes niisama palju raha sisse tulemata jäänud.

Edaspidiseks on rahaküsimuses Maa- valitsusel kõige lähemal ajal tingimata tarvilik õige energilisi sammusid astuda, et rahalisest kriisist üle pääseda.

Hariduse osakonna tege- vusest annab aru P. Põld.

Aruandest käib punase niidina läbi Ajutise Valitsuse vastutulematus oma- valitsusele koolide asjus. Hariduse osa- kond on Ajutisele Valitsusele alles hiljuti veel kord telegrammi saatnud, et inspek- torite ja direktorite kohad ärakaotatud saaks, kuid vastust ei ole tulnud.

Kuraator on direktoritele ja inspekto- ritele kirja saatnud, et uute kooliõpetajate ametisse võtmisel tuleks ainult omavalit- suse poolt ettepanud kandidaate tähele panna.

Tartu ülikooli evakueerimise asjus on nii kirjalikult kui isikliselt sammusid ast- utud. Kuraator on teatanud, et ülikooli hoonete ja inventari üleandmisega nõus oldakse, kuid krediitidid ei lubata mitte.

Lähema tuleviku päevaküsimus oleks inspektorite ja direktorite kohtade ära kaotamine ja õpekavade põhjalik muut- mine.

Kõige tähtsam küsimus on krediidi küsimus. Sedavõrd, kuidas Maavalitsuse Hariduse osakond suudab koolisid koha peal subsideerida, on ka Hariduse osa- konna autoriteet.

Tarvilik on ka lähemas tulevikus eesti- keelsete kooliõpetajate seminaride, nii- sama ka rahvaülikoolide avamine. Tähtis on ka emakeelne õpekirjanduse edenda- mine ja selle kirjastamise virgutamine.

Lõpus tähendab P. Põld, et tema ootab praeguse Maavalitsuse kriisise lähendamist üsna pea, et võiks oma töö- haru kas uuele Haridusosakonna juhata-

jale edasi anda, ehk ise kavade juurde tööle asuda, millede edasilükkamisega viivitada ei või ja millede täidesaatmine pikemat süstemaatilist tööd nõuab.

P. Põld annab Hariduse-osa-konna aruande ja tegevusekava kirjalikult sisse. (*Vaata lisa nr. 3*).

Töö ja hoolekandmise osakonna tegevusest annab aru V. Masik nimetades, et on elule kutsutud tööhõrse, mille abil paljudelegi töötöölisele teenistust on muretsetud.

Streigi lepituse komisjon on ka üsna tagajärjerikkalt töötanud.

Hoolekandmise alal on elule kutsutud sõjavigastatute hoolekandmise komitee.

Sõjameeste perekondade eest hoolekandmiseks on ühendatud 9 headtegevat organisatsiooni.

Kolmandaks, vaeste ja töövõimetute jaoks on organisatsioon elule kutsutud.

Priihospidali ja vaestemajade ülevõtmiseks on väga palju aega ära kulunud, sest et nimetatud asutused üsna laialised on. Ühtlasi tuli nende asutustega ligi ka üle 60.000 rbl. raha, mis peajasjalikult Moskvast paberite näol seisab.

Ülevõetud on ka Kubermangu Sõjaväe komisjon. Nimetatud komisjoni ülevõtmiseks oli esialgul luba, kuid ülevõtmise ajal tuli Peterburist evakueerimise telegramm, mis üleandmise seisma pani. Vanad ametnikud läksid kõik minema, asutust üleandmata jättes, ühtlasi ka suuremaid summasid krediiti kaasa viies, sellega peajasjalikult just sõjameeste perekondi ilma paiukita raskesse seisukorda jättes.

Tehnika osakonna tegevusest annab aru F. Peterson.

Maamõõdu osakond oli enne ülevõtmist surnud asutus, on ka seni seesugusesse seisukorda jäänud.

Telefoni võrk on praegu sellesamas seisukorras, nagu see sõja algul oli. Võrku on maal praegu umbes 6000 versta, mille väärtus umbes 200.000 rbl. on, enne sõjaaegsete hindadega rehkendades. Võrk on peajasjalikult sõjaväe võimude käes tarvitada. Praegused telefoni võrgu teenijad, keda umbes 60 inimest, on praegu palgalisest küljest maha jäänud seisukorras. Nende palga küsimus tuleb Tehnika osakonnas lähemal ajal arutusele.

Teede-kapitali on praegu olemas, seda kaasa arvates, mis käesoleva aasta lõpuni veel sissetulekul on, umbes 578.000 rubla.

Teede-kapital on seni mitmesuguste muude otstarbete peale peaaegu kõik välja laenatud.

Teised toimekonnad on enam-vähem välja arenemata.

Üks tähtsamatest toimekondadest oleks hüdrotehnika toimekond, millel lähemas tulevikus õige lai ja tähtis tegevus olema saab. Tarvilik on tulevikus Maamõõdukogu

kaudu seadused välja anda, mis võimaldaks ühiseid kuivatuse töid ette võtta ja läbi viia.

Tähtis on küsimus kodumaa veejõu väljarehkkendamise asjus, niisama elektrijõu kasutamise üle.

Peab tähendama, et meil Eestis hüdrotehnika põllul väga vähe töövõimud on. Sellepärast on ühiselt põllumajanduse osakonnaga kavatsatud kohalist hüdrotehnika kooli avada.

Järgmiseks uueks toimekonnaks on ehitusetoimekond. Endine ehitusetoimekond on evakueeritud kõige inventariga, nõnda, et ainult tühjad seinad maha jäänud on, kuhu uus ehituse toimekond täna sisse kolis.

Viimaseks oleks veel nimetada mehanika osakond, mille alla käiks vabrikute, katelde jne. kohta määruste väljaandmine ja nende täitmise järelevalvamine. Selle toimekonna alla käiks ka laevaehitus.

Tervishoiu osakonna juhataja puudumisel jääb sellekohase osakonna aruande ettekandmine ära.

Aruannete kohta võtab sõna J. Sihver ja tähendab, et Maavalitsuse esimees õige vähe ära teinud on. Et Hariduseministri juures käimisel emakeele maksmapanemine algkoolides järgnes, see ei olenenud mitte Peterburis käigust ära, vaid sellest asjaolust, et Valitsus on nüüd sunnitud algkoolisid kohaliste jõudude kätte üle andma, sest vene kooliõpetajad on evakueeritud.

Põllumajanduse alal ei ole Põllumajanduse osakonna juhataja kogu maal mitte midagi ära teinud peale väikse kava kokkuseadmise osakonna konstrueerimise ja selle funktsioonide kohta.

Administrativ-osakonnas ei ole midagi ära tehtud miilitsa korralduses.

Emakeele maksmapanemiseks koolides oleks kõige tarvilikum olnud, et Hariduse osakond igas maakonnas kooliõpetajate kursused käima oleks pannud, sest eestlased-kooliõpetajad ei oska eesti keele õpetamist. Tehtud ei ole Hariduse osakonna poolt seda sellepärast, et juhatajal julgust, revolutsioonilist vaimu ei ole, et otsekohe tarvilisi kursusi ja koolisid emakeeles käima panna, seda ette tuues, et Valitsuse poolt ei ole seks luba tulnud.

Töö ja hoolekandmise osakond peaks selle peale tähelepanekut pöörama, et peale sõda suur tööpuudus saab olema.

Tehnika osakonnas tuleks iseäralist rõhku veeteede, niisama ka tehnika koolide peale panna.

N. Köstner tõrjub tagasi J. Sihveri süüdistusi, mis maamaksudesse ja miilitsasse puutub.

T. Laur avaldab soovi, et Tehnika osakond järel kuulaks, kus on need Maavalitsuse kulud ostetud telefonid, mis sõja algul sõjavõimude poolt rekviireeritud said. Niisama juhib T. Laur Töö ja Hoole-

kandmise osakonna juhataja tähelepanekut selle peale, et maal sõjameeste perekondade seas suur rahulolematust tõusta võib, kui nüüd, kus Sõjaväe Komisjon kõige kirjamaterjaliga ära läinud on, abirahad tulemata jäävad.

F. Peterson vastab T. Laurile, et kõik-suguste teadete saamine telefonide üle sõjaväevõimude käest on praegu võimata sel põhjal, et sellekohaseid teateid mitte välja ei anta, seda sõjasaladuseks pidades.

4. Järgmise koosoleku määramine.

Koosolek lõpetati kell 10.50 m. õ.

Järgmine koosolek otsustatakse ära pidada homme 11 skp. algus kell 4 p. l.

J. Temant (*allkiri*).

H. Kask (*allkiri*).

J. Vilms (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Eesti Maanõukogule.

Kuna vallamaksude komisjoni viimasel ajal mitmekordsete katsete peale vaatamata ta nõutud arvus kokku ei suudetud saada, peasjalikult selle tagajärjel, et osa komisjoni liikmeid ära pidivad sõitma, siis asus osa komisjoni liikmeid, keda kokku saadi, Ajutise vallamaksude korra väljatöötamisele ja paneb oma tööd, asja rutulsuse pärast otseteel Maanõukogule läbivaatamiseks ette. Ajutine vallamaksukord on 1917. ja 1918. a. jaoks kavatsatud ja peab edasi kestma ainult siis, kui 1919. aastani ei peaks põhjalikumalt valla sissetulekumaksu maksma panna.

Eelnõu maanõukogule ettepannes, teen ettepaneku:

eelnõu rutulises korras läbivaadata ja otsustada

1) Eestimaa ajutise vallamaksu korra eelnõu heaks kiita;

2) Eestimaa Ajutise Maaomavalitsuse seaduse põhjal 30. märtsist 1917 (III jagu § 5) Kubermangu komissariga läbirääkimisesse astuda ja tema nõusolemist kiirendatud korras muretseda;

3) Eestimaa omavalitsuse seaduse Maksmapanemise seaduse põhjal 22. juunist 1917 (V osa § 4) käesoleva eelnõu II osa valla isikliste maksude üle (§§ 2—9) raha ministeeriumile kinnitamiseks ette panna.

9. oktoobril 1917.

Vallamaksu komisjoni asetäitja
juhataja K. Parts.

Eestimaa ajutise valla maksu korra eelnõu.

I. Maks liikumata varanduste pealt.

1. Vallanõukogudel Eestimaal on õigus üks kolmandik oma iga-aasta kulu-dest valla piirkonnas olevate liikumata varanduste peale panna adra sajandik-kude ehk puhta kasu rublade järele.

II. Isiklik vallamaks.

2. See osa vallakuludest, mis mitte liikumata varanduste pealt võetavate maksude varal kaetud ei saa, võetakse teistest valla sissetulekutest, mille hulka käivad valla elanikkude isiklikud maksud, sissetulekud valla varandustest ja kapitalidest vallale määratud ehk annetatud toetusrahad ja maksud tööstuse ja äri-asutuste pealt.

3. Isikliku vallamaksu alla langevad kõik elanikud valla piirkonnas 18 aasta vanadusest peale, väljaarvatud

a) sõjaväelised;

b) kooliõpilased;

d) need töövõimetud isikud, kellel mingit varandust ega sissetulekut ei ole ehk kelle sissetulekud nii väikesed on, et neid vallamaksu maksmiseks ei jätku, maksja lihtsa ülespidamise kulusid arvesse võttes, ja

e) need töövõimulised isikud, kelle sissetulekud iseäraliste olude sunnil, nagu perekonna ülespidamise kulude, haiguste ja iseäraliste õnnetuste tagajärjel nii väikesed on, et nendel vallamaksude maksmine üle jõu minevaks tunnistatakse.

Isikliku vallamaksu alla käivad ka need alla 18-aastased isikud, kellel iseseisev sissetulek on, mis elu ülespidamise alamäärast üle ulatab.

4. Maksu alla käivad kõik need isikud, kes maksu aasta maksu tähtpäevaks, mis maanõukogu poolt üle maa välja kuulutatakse, valla piiris elavad, välja arvatud need elanikud, kellel alaline elukoht teisel on. Maksu alla võib aasta jooksul ka neid panna, kes pärast nimetatud üldist maksu tähtpäeva valla piirkonda elama asuvad, kui nad tõeks ei tee, et nad maksu alla teises vallas on arvatud.

5. Isikliku maksu võtmiseks jagatakse valla elanikud nende sissetulekute põhjal liikidesse, kus juures sissetuleku väljaarvamisel peale rahaliste tulude kõik need tulud arvesse võetakse, mis maksu maksja mitmesuguste saaduste näol saab, nii kui ülespidamine ehk moon, riided, korter, küte, loomade ülespidamine, maa- ja teised sellesarnased tulud, teiselt poolt kõik maksud riigi ja omavalitsuse heaks, kui ka kõik teised avalikud koormatused ja maksud puhtast sissetulekust maha arvatakse.

6. Isikliku maksu liikide ja maksu kõrguse määramine jääb vallanõukogu hooldeks.

7. Kõige ülemas liigis ei tohi isiklik maks mitte rohkem, kui kümnekordne olla esimese liigi maksuga võrreldes.

8. Esimesse liiki kuuluvad kõik need maksuvõimulised isikud (§ 3), kelle sissetulek mitte üle 1000 rubla ei ulata.

9. Maksu maksja ühte ehk teisse liiki asetamine sünnib otseteel vallanõukogude läbi, kes aga eeltööde tegemiseks iseäralikka maksu komisjonisid asutada võivad.

III. Äri- ja tööstuse maks.

10. Äri- ja tööstuse asutustelt võivad vallad oma heaks maksu võtta kuni 50% suuruses kroonu heaks võetava äri põhjumsakst.

IV. Üleüldised määrused.

11. Vallad annavad maksjatele vähemalt 2 nädalat enne maksutähtaega nende maksusuuruse teada.

12. Tähtjaks maksmata jäänud maksude pealt on valdadel õigus üks kopik rubla pealt iga kuu pealt viivituse protsenti võtta, kus juures alanud kuu täiskuu ette arvatakse.

13. 1917. aasta kohta arvatakse maksu tähtpäevaks 15. september, kuna edaspidi aga, nii kaua kui maanõukogu mitte teisiti ei otsusta, üleüldiseks vallamaksu tähtpäevaks 1. märts seatakse.

14. Kuni kohtuasutuste uuendamiseni saadavad vallanõukogud oma otsused vallamaksude jaotamise kavade kohta maakonna valitsusele läbivaatamiseks.

Kui maakonnavalitsus vallanõukogu otsustes midagi seaduse vastast leiab, muudab ta sellekohaselt otsuse ja annab asja vallanõukogule uuesti otsustada.

15. Asjast huvitatud isikud võivad kõigi otsuste üle, mis vallanõukogud maksu jaotuse alal teevad, nõukogule 2 nädala jooksul, otsuse teadaandmisest saadik arvavad, protesti sisseanda, tarvilisi tõendusjuurde lisades, ja asja uut arutamist ja otsustamist nõuda.

16. Kui protest vallanõukogus tähelepanemist ei leia, siis on maksu maksjal õigus kahe nädala jooksul, otsuse teadaandmisest arvates, maakonna valitsusesse kaebtust tõsta; kaebtus tuleb vallanõukogu kaudu sisseanda.

17. Maakonnavalitsuste otsuste üle valla maksude võtmise asjus võivad nii vallanõukogud kui ka asjast huvitatud isikud kahe nädala jooksul, otsuse teadaandmisest saadik arvavad, kaebtust tõsta maakonnavalitsuse kaudu maavalitsuse es, kes asja lõpulikult otsustab.

18. Maanõukogul on õigus tarbekorral eelülespandud maksude võtmise korra kohta täiendavaid määrusi väljaanda.

LISA nr. 2.

Toitluskomisjoni ettepanekud Maanõukogule toitluskomiteede ülevõtmise asjus
Eestimaa.

1. Maavalitsuse juurde asutatakse iseäraline Toitlusosakond, mille kätte senise Kubermangu Toitlusvalitsuse õigused ja kohused üle antakse, ühes tema käes olevate krediitidega, kassaga ja igasuguse muu varandusega.

2. Toitlusosakond konstrueeritakse selle sama kava järele, mis teiste Maavalitsuse osakondade kohta maksev, järgnevate toitlusasjanduse iseäraldustest tingitud eraldustega:

a) Toitlusosakonna juhataja valitakse Maanõukogu poolt ja tema otsekohese juhatus ja vastutuse all töötavad tarvilikud toimekonnad.

Toitlusministeriumi ees on osakonna juhataja Maa Toitlusvolinikuna asemikuks, kuna Maa Toitlusvolinikuks Maavalitsuse esimees on (Toitlusmin. instr. § 16).

b) Maavalitsuse esimees, kui Maa Toitlusvolinik, Toitlusosakonna juhataja ja Toitlusosakonna toimekondade juhatajad sünnitavad kollegiaalse Maa Toitlusvalitsuse, mille otsustamise alla kõik üleüldisema tähtsusega üksikute toimekondade võimupiirist üle ulatavad küsimused antakse. Toitlusvalitsuse esimeheks on Maavalitsuse esimees, tema asemikuks Toitlusosakonna juhataja.

c) Kubermangu Toitluskomitee õigused ja kohused lähevad Maanõukogu kätte.

Sunduslikud määrused ja korraldused toitlusasjus paneb maksma Maanõukogu ehk tema volitusel Maavalitsus.

d) Toitlusosakonna kassa ja arvepidamine on Maavalitsuse omadest eraldatud. Krediitide tarvitamine sünnib Toitlusministeriumi eeskirjade järele summadest, mis kohalikkudest toitlusoperatsioonidest organisatsiooni ülevõtmiseks võetakse ja üleriiklistest lisasummadest, mis selleks Toitlusministeriumi poolt Maavalitsusele määratakse.

3. Toitlusosakonna juurde asutatakse toitlusküsimuste selgitamiseks ja tähtsamate kavatsuste läbiarutamiseks iseäraline Maa Toitlusnõukogu.

Maa Toitlusnõukogusse kuuluvad:

- 3 esitajat Maanõukogu poolt;
- 8 „ „ Maakonna toitlusosakondade poolt, igast maakonnast 1 esitaja;
- 2 esitajat suuremate linnade — Tallinna ja Tartu poolt;
- 1 Tarvitajate-ühisuse liidu esitaja;
- 1 Piimaühisuste Keskühisuse esitaja;
- 1 Suur-põllumeeste esitaja;
- 1 Väike-põllumeeste esitaja;
- 2 linna tööliste ametiühisuste esitajat;
- 2 maa tööliste „ „

3 Eestimaa töö- ja sold. saad. nõukogude keskkomitee esitajat.

4. Maa Toitlusnõukogu käib koos tarvidust mööda, vähemalt 1 kord kuus, Toitlusnõukogu kokku kutsujaks on osakonna juhataja.

Maakonna valitsuste toitlusosakonnad.

5. Maakondades asutatakse maakonna toitlusvalitsuste asemele maakonna valitsuste toitlusosakonnad, samasuguse kava järele, nagu Maavalitsuse toitlusosakonna kohta ettenähtud.

6. Maakonna valitsuste toitlusosakonnad on Maa Toitlusvalitsuse korralduste täidesaatjateks maakonnas. Maakonna nõukogudel on õigus iseäralisi Maakonna toitlusnõukogusi luua valla nõukogude ja teiste maakonna piirides asuvate toitluse asjast huvitatud asutuste ja isikute esitajatest Maa Toitlusnõukogu koosseisu kava järele.

7. Maakonna toitluskomiteede ülesanded ja õigused lähevad üle Maakonna nõukogude kätte.

Valla toitlus-organid.

8. Valdades on Maa ja Maakondade toitlusvalitsuste korralduste täidesaatjaks valla toitlusvalitsused, kelleks valla valitsused võivad olla; suuremates valdades võib valla nõukogu iseäralise 3-me liikmelise toitlusvalitsuse valida. Valla toitlusvalitsuse eesistujaks on vallavanem.

9. Valla toitluskomiteede ülesanded ja õigused lähevad üle valla nõukogude kätte.

Üleandmise kord.

10. Maanõukogu määrab kokkuleppides Kubermangu Toitluskomiteega tähtajad ja korra, kuidas üksikud komiteed oma asjad maa omavalitsuse asutustele üle peavad andma.

Asjade üleandmisega lõpetavad toitluskomiteed oma tegevuse.

LISA nr. 3.

Maavalitsuse Hariduse-osakonna juhataja aruanne ja tegevusekava.

I.

1. Oma tegevusesse astudes leidis Haridusosakonna Juhataja ees tühja koha, kus keegi eelkäija tööd ei olnud teinud, kus kõik algusest lõpuni tuli rajada ja korraldada. Sest nagu teada, puudus meil seaduses maksvate omavalitsusliste asutuste tõrkumise pärast maa kohta igasugune vahelüli seniste riikliste kooliadministratsiooni asutuste ja koolide vahel. Nagu muugi maavalitsus, peale osakondade, kel ruumid ja jooksvad asjad olid üle võtta, esialgu enesele ilma kopikata olles aset otsis, kuhu asuda, riistu, millega töötada, inimesi, kes tööd

võiksid teha, nii pidi ka Haridusosakond selle päale oma jagu aega kulutama mitmesuguste takistustega ja raskustega võideldes, kuni ta nõnda kaugele sai, kus ta praegu on: et tal juba paar ametnikku, sekretär ja masinakirjutaja, oma kirjutusmasin, oma lauad ja lukkudega panikohad on.

2. Osakonna pääülesandeks on olnud: pinda võita uuele koolivalitsusele. Sest Maapäeva antud korraldusega ei olnud koolivalitsus iseenestest veel mitte realiseeriks ja eluliseks faktoriks tõusnud. Ülema kooli Komisjoni asjade ülevõtmisega Eestimaa mõisnikkude käest augusti kuu lõpul tulid alles faktiliselt õigused uue Koolivalitsuse kätte 4 Põhja-Eesti Maakonna kohta, kuna Lõuna-Eesti kreiside kohta, Liivimaa ülema Maakooli komitee asjade ülevõtmise takistuste pärast Haridusosakonna õigused selle poolest veel praegugi õhus ripuvad, et vana korraldus tegevust avaldada võiks, kui tal selleks tahtmist oleks. Et ka maakondade koolivalitsuste võim aluse saaks, on Haridusosakond neid üleskutsunud asju üle võtma ja neile näpunäiteid annud, mis nende võimupiiri käib. Mitmel pool on aga uue koolivalitsuse korraldamisel raskusi tekkinud, sellepärast oli tarvilik Maanõukogult täiendavaid määrusi Haridusnõukogude ja -kogude kokkuastumise võimaluste kohta saada, mis Maanõukogu 30. sept. ka vastu võttis. Osakond on täiendavad määrused laiali saatnud.

3. Suureks takistuseks uuele koolivalitsusele on inspeksionide ja direktsoonide edasikestmine. 19. aug. tõi Osakonna juhataja selle asja Haridusministeriumis ette. 12. sept. andis Dr. R a a m o t pikema märgukirja ära, kus viivitusest tekkivat korralagedust kooli valitsuses kirjeldati. Mõlemal korral on vastuseks saadud, et inspeksionid ja direktsoonid ära kaotatakse, kuid esialgu viibib lõpuotsus siiski veel. Opekonna kuratori ameti ära kaotamise asjus on öeldud, et see esialgu alles jääb, ja sellepärast on maakoolivalitsus tarvilikuks pidanud temaga vahetada luua, kuna kõik koolid seni muutmata seaduse järele tema ülevalvuse alla käivad. Et seda vahetada leida, on Osakonna juhataja Kuratorile Maapäeva väljatöötatud koolikorralduse saatnud, oma tegevuse algusest teada annud ja palunud Osakonnale teadaandmiseks (для сведения) kõik oma ringkirjalised korraldused saata. Kurator on lubanud seda teha. Osakonna juhataja on koolide lõpliku üleandmise pärast maakoolivalitsuse kätte ka isiklikka läbirääkimisi Kuratoriga pidanud, mis aga veel mitte lõpule ei ole jõudnud. Üle anda täiesti on Kurator seni lubanud kõik valla- ja kihelkonnalinna algkoolid, koolivõrgu materjalid, kuna ta ministeriumi ja kroonu algkoolidega oodata tahab, esialgu kuni selleko-

hase eeskirja saamiseni Ministeriumi poolt, mida temale seni ei ole antud. Et asja kiirustada, on Haridusosakond Maanõukogu otsuse (2. Okt.) täidesaatmiseks Hariduseministrile telegrafeerinud, et evakueerimist silmas pidades viibimata kõik algkoolid ühes krediitidega üle antaks ja inspeksioonid ja direktsoonid kohe ära kaotataks.

4. Et Haridusministri eeskirja põhjal inspektorite ja direktorite tegevus krediitide õiendamise ja statistiliste teadete kogumisega on piiratud, siis on Haridusosakonna juhataja maakonna Hariduse-Osakondadele teatanud, et Maakonna mõisnikkude omavalitsuse käest Maakoolivalitsuse kätte ületunud kooliõpetajate kinnitamise õigus 22. juunil antud maksmapanemise määruste 4 punkti põhjal on nõnda seadnud, et vallanõukogu kooliõpetaja valib ja maakonna koolivalitsus registreerib. Nüüd teatab Kurator, et tema korralduse annud, mille järele rahvakoolidirektorid kooliõpetajaid algkoolidesse nimetades võimalust mööda kohaliku omavalitsuse organidele peavad vastu tulema ja kui viimaste poolt kandidata ette seatakse, siis neid määrama seatud korral, kui nad täie-õiguslised on. See tähendab vana korra tagasitulekut, mille vastu tuleb välja astuda.

5. Kooliõpetajate omavalilise tagandamise pärast valdada poolt on Maakoolivalitsus ringkirjaliselt teada annud, et see ainult kaebtuse põhjal Maakonna koolivalitsusele selle ettepanekul Maakoolivalitsuse poolt võib sündida.

6. Et maakondade koolivalitsuste ja Maakoolivalitsuse tööd koordineerida ja põlevamates kooli päevaküsimustes seisukohta võtta, kutsus Haridusosakonna juhataja 20. sept. Maakonna Haridusosakondade juhatajad nõupidamisele kokku, kus lähema aja töökava üles seati.

7. Edasi on Haridusosakonna juhataja Eesti keele maksmapanemise asjus Maanõukogu otsust täidesaata püüdnud. 19. aug. andis ta pikema märgukirja Haridusministeriumis ja Põllutööministeriumis isiklikult ära, kus Maanõukogu nõudmised selles asjus olid ette toodud. Niisamasugune märgukiri saadeti kaubanduse ja Tööstuse Ministeriumile. 31. aug. saatis Maavalitsus samas asjas telegrammi Hariduseministrile, mille pääle, Maavalitsuse esimehe Dr. Raamoti isikliste seletuste mõjul, Hariduseministri eeskiri Riia õpekonna kuratorile tuli, kus temale õigus anti omavalitsuse organidega kokku leppides emakeelist õpetust ühe- ja kaheklassilistes algkoolides lubada.

8. Eeskirja maksmapanemise asjus oli Haridusosakonna juhatajal kuratoriga 22. sept. nõupidamine, mille põhjal Maanõukogu otsust 26. IX silmas pidades, maakonna- ja linnakoolivalitsustele ringkiri on saadetud selle kohta, kuidas emakeelist õpetust läbi viia. Maanõukogu

otsuse pääle, et lastevanemaid ainult seal tuleb küsida, kus õpilaste kokkusead rahvuste poolest kirju, on Kurator tingimisi nõnda muutnud, et ta lastevanemate nõusolemist ainult säääl pärib, kus nende keskest rahulolematust kuuldavale tuleb.

9. Kuna Haridusosakonna juhataja arvamise järele koolide asjus käesoleval ajal päämureks peab olema, et nad käima saaksid, on Osakonna juhataja ringkirjaliselt teateid palunud koguda selle kohta, kus koolid ähvardavad kinni jääda, kus kooliõpetajad puuduvad, kuidas kooliõpetaja palgaolu on mõeldud korraldada jne. Teateid on juba Võru maakonna kohta saadud. Ka on Osakond soovitanud maakondades vabade kooliõpetajate nimekirjasid soetada.

10. Õpekavade uuenduse pärast on Osakonna juhataja Eesti kooliõpetajate keskliidu asemikkude kogudega läbi rääkinud, et Osakonnale üksikute maakonna kooliõpetajate liitude väljatöötatud õpekavade materjalisid saadetaks ühtlustamiseks ja rutuliseks maksmapanemiseks. Ühtlasi saadab Osakonna juhataja ise sellekohase palve kooliõpetajate liitudele ja maakonnahariduse-osakondadele, kusjuures teatada palutakse, kes eeskavade autorid ja keda neist kohalt soovitada võidakse üksik-programmide harutamisele kutsuda haridusenõukogu eelkõmmisjonis. Usuõpetuse kava asjus on Konsistoriumi arupärimise pääle selle kohta, mis abinõudega tahab Haridusosakond senist statust kaitsta, vastatud, et eeskavade uuendus tarvilik on ja tundisid peab vähendama, kuid nende arv ei ole mitte konsistoriumi määrata, vaid tehtakse kindlaks üleüldises korras, kusjuures Konsistoriumil, kui seaduslikul usuõpetuse järelvalvajal, õigus jääb oma sõna õpekavade sisu kohta ütelda.

11. Greeka-õigeusu koolide ülevõtmise asi seisab silmapilk. Seisab sellepärast, et 20. Juuni seaduse maksvuse kohta Baltimaa koolide kohta veel selgust ei ole, et kooliülevõtmise poolt terve rida eeltingimisi on ülesseatud, mis lahendust nõuavad, ja kohalikud maakonnavalitsused, kes ülevõtjad, esialgu kahevahel on; sest nad ei tea, kust ülespidamist nendele koolidele võtta. Maapäeva otsust koolisid viibimata üle võtta ei ole Haridusosakond sellepärast veel mitte edasi saanud anda.

12. Jooksvatesse päevaküsimustesse puutudes on Haridusosakond ennast Tartu ülikooli evakueerimise asjasse seganud märgukirjaga, kus väerinna ülemat paluti seda seisma panna, — isiklikult Pihkvas Maavalitsuse ülesandel 16. septembril saatkonnas olles, mis Eesti väeosade asjus säääl käis. Praeguse evakuatsiooni pärast on Hariduseministrile ja õpekonna kuratorile telegrafeeritud, et evakueeritavate õpeasutuste hooned ja inventar, õpeabinõud ja krediidid kohaliku omavalitsuse

asutuste kätte edasi antaks. Kuratorilt on vastus saadud, et hoonete, inventari, õpeabinõude üleandmist lubatakse, krediita aga mitte.

Maakoolivalitsusel on valmis ettepanekud: 1) hoolekogude kohta algkoolide juures; 2) Eesti keele õpetuse kohta kõikides kodumaa koolides; 3) Tartu ülikooli Soome-Ugri jaoskonna asjus; 4) Eesti keele kursuste eelarve. Pooleli on: 1) linnade koolivalitsuse korraldus; 2) kooliõpetajate valimise ja asetäitmise kord koha vabakssaamise puhul; 3) seminari kavatsus.

Osakonnale tuleb päev päevalt uusi ülesandeid ja ta tungib ikka rohkem ja rohkem tegeliku töö sisse.

II.

Osakonna tähtsamateks ülesanneteks lähemal ajal arvab juhataja järgmist:

1. Võitluse jätkamist õiguste eest uute õiguste nõudmise teel Ajutise Valitsuselt, Maanõukogu autoriteedi toel. Et seniseid õigusi kindlustada peab tingimata inspektionide ja direktzionide kaotamisele tungima ja mõisnikkude koolivalitsuse õigused Liivimaalt üle võtma.

2. Kooliõpekavade esialgset korraldust, kus juures Vene keel teise aasta pääle üle viiakse, usuõpetuse tunda vähen-

datakse, kodumaa tundmisele, kodumaa geografiiale ja ajaloole, looduseõpetusele algkoolis aset muretsetakse, kus võimalik ka joonistusele, käsitööle, võimlemisele.

3. Kooliõpetajate ettevalmistust kooli pädagogilisele uuendusele, isikute ettevalmistust, kes kursustel õpetus-andjateks võiksid olla.

4. Maa-koolieelarve loomist, mis alles kooli rahva ja omavalitsuse käes kindlustab.

5. Koolivõrgu asutamist ja sellega ühenduses koolisüsteemi väljatöötamist.

6. Rahvakooli seaduse kavatsemist uutel põhjused otel.

7. Kooliõpetajate seminari elule kutsumist.

8. Eesti keele kooliõpetajate kursuste avamist.

9. Rahvaülikooli mõtte elustamist ja toetamist.

10. Raamatukogu instruktorite ettevalmistust.

11. Eesti keele maksmapanekut kesk-koolides.

12. Õpeabinõude ja raamatute väljaandmise virgutamist ja kirjastamist.

Hariduse osakonna juhataja
Peeter Põld (allkiri).